

# Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberale æra

Loïc Wacquant

Tre analytiske brud har været nødvendige for at diagnosticere opfindelsen af et nyt regime for social utryghed, som forbinder en restriktiv understøttelsespolitik, der sigter mod at sætte i arbejde ("workfare"), med en ekspansiv straffepolitik, der er præget af udbredelsen af fængslet og dets appendikser ("prisonfare"), således som jeg har beskrevet det i min bog *Punishing the Poor*. Dermed kan man gøre rede for den straffende vending i den offentlige politik i USA og andre udviklede lande, der har bevæget sig mod økonomisk deregulering og indskrænkning af social sikring i de sidste årtier af det tyvende århundrede.<sup>1</sup>

Det første brud består i at undgå det konventionelle par "forbrydelse og straf", som bliver ved med at lamme den politiske og videnskabelige debat om fængsling, selv om de åbenlyst ikke hænger sammen. Det andet brud kræver, at man sammentænker socialpolitik og straffepolitik, fordi disse to områder for statens behandling af ressourcesvage sociale grupper drives af den samme behavioristiske filosofi, som bruger afskrækkelse, overvågning, stigmatisering og trinvis sanktioner til at gennemføre adfærdsændringer. Forvandlingen af *welfare* til *workfare* og løsrivelsen af

fængslet fra enhver tendens til resocialisering udgør nu en og samme organisatoriske plan for at holde det samme klientel fra den opdelt by sprækker og bagsider i ave. Det tredje brud sigter mod at overvinde den traditionelle modstilling af en materialistisk og en symbolsk tilgang (repræsenteret af de to totemfigurer Karl Marx og Emile Durkheim), således at man i analysen kan erkende og samle straffeapparatets instrumentelle og symbolske funktioner.

Et enkelt begreb har gjort det muligt at iværksætte disse tre brud og at skitsere straffestatens anatomi i den sejrende neoliberalismes æra: begrebet om *bureaukratisk felt*, som det er udarbejdet af Pierre Bourdieu (1997). Det er nyttigt kort at stille vores udledning af Pierre Bourdieus statsteori (1997) op over for Michel Foucaults klassiske teser om afstraffelse i *Overvågning og straf* (2002).<sup>2</sup> Det tillader os at afklare de analytiske implikationer af vores model for sikringstendensen i de udviklede landes forvaltning af befolkningsgrupper med usikker arbejdsmarkedstilknytning, men også at åbne en dialog mellem Bourdieu og Foucault om fængslet, som kalder på uddybning.

## Bourdieu og styrkelsen af statens højre hånd

I *La Misère du monde* og en række artikler, som udspringer af den, har Bourdieu foreslået at staten ikke skal opfattes som en monolitisk og koordineret helhed, men som et "bureaukratisk felt" (Bourdieu 1997), det vil sige et fragmenteret rum af kræfter, der strides om at definere og fordele de offentlige goder. Dette rum er dannet gennem en lang historisk koncentration af de forskellige slags kapital, som er virksomme i en given social formation og i særdeleshed af juridisk kapital

---

1 Denne tekst er et omskrevet uddrag af den "teoretiske coda" i min bog *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity* (Wacquant 2009a). Bogens centrale argument udfoldes i fire etaper: Første del beskriver den amerikanske socialstats forfald og elendighed og fører over i erstatningen af velfærd med straffende 'workfare' i 1996; anden del skitserer modaliteterne for væksten i og udfoldelsen af straffestaten fra 1973 til idag; tredje del forklarer hvorfor og hvordan denne straffeaktivisme har koncentreret sig om to privilegerede mål, den sorte kriseramte ghetto og fritgående seksualforbrydere; mens den fjerde del følger de seneste varianter af denne nye politik for social usikkerhed i Vesteuropa for dermed at føre frem til en kritik af den sikrende fornuft og levere nogle anbefalinger til, hvordan man undgår sikkerhedsfælden; denne del behandler desuden den neoliberale stats form og formål.

---

2 Foucault har skrevet meget om fængslet – i alt 28 spredte tekster af forskellig art – men jeg begrænser mig her til analyserne i denne ene bog på grund af dens kanoniske status i studier af kriminalitet og retfærdighed.

som ”en objektiveret og kodificeret form for symbolsk kapital”, der gør det muligt for staten at monopolisere den officielle definition af identiteter sammen med retsforvaltningen (Bourdieu 1997: 115).

I nutiden er det bureaukratiske felt præget af to indre kampe. Den første modstiller den ”højere statsadel”, der beslutsomt fremmer reformer med sigte på at styrke markedslogikken, og den ”lavere statsadel” bestående af offentligt ansatte, som udfører den offentlige forvaltnings traditionelle opgaver. Den anden kamp modstiller det, som Bourdieu kalder statens ”venstre hånd” og dens ”højre hånd”. Den venstre hånd materialiserer sig som Leviathans kvindelige side i de såkaldte forbrugsministerier, der tager sig af de ”sociale områder” – undervisning, sundhed, boliger, social sikring og arbejdsret – med tilbud om beskyttelse og understøttelse til de dele af befolkningen, som mangler økonomisk og kulturel kapital. Den højre hånd har som den mandlige side til opgave at gennemføre den nye økonomiske disciplin ved hjælp af besparelser, økonomiske incitamenter og deregulering.

Denne opdeling har været nyttig i forståelsen af den nuværende overgang fra en social behandling til en straffende forvaltning af urban marginalitet, fordi den i den samme begrebslige ramme indskriver de forskellige sektorer af staten, som har indflydelse på de lavere klassers livsbetingelser og -muligheder, og fordi den gør det synligt, at de forskellige sektorer er indfældet i antagonistiske samarbejdsrelationer i deres forsøg på at opnå forrang inden for det bureaukratiske felt. *Punishing the Poor* udfylder et hul i Bourdieus model ved at indsætte politi, retsvæsen og fængsler som integrerede dele af statens højre hånd ved siden af finans- og økonomiministerier. Straffepolitikken må sættes i centrum for analysen af, hvordan offentlige programmer omstruktureres for at inddæmme den sociale uro, der hænger sammen med stigende fattigdom og social ulighed som følge af, at den fordistisk-keynesianske sociale kontrakt er blevet kasseret.

Den nye måde at regere social usikkerhed på i USA, der tilbydes som forbillede for andre avancerede lande, indebærer både, at der sker en glidning fra statens sociale side til dens straffende side (hvilket viser sig i flytning af budgetter og personale og i det diskursive register som skift i prioriteringer), og at den sociale sektor koloniseres af den overvågende og straffende

logik, som karakteriserer et straffebureaukrati, der har opgivet tanken om resocialisering. Forskydningen i statens aktiviteter fra det sociale til det straffende og den snigende straforientering i den sociale sikring har del i en re-maskulinisering af staten som reaktion mod de omvæltninger i det politiske felt, som kvindebevægelser og institutionaliseringen af sociale rettigheder, der står i modsætning til markedslogikken, forårsagede. Prioriteringen af pligter over rettigheder, af sanktioner over støtte, den strenge retorik om ”borgerpligter” og genhævdelsen af statens stålsatte vilje til at spærre ”problemfyldte befolkningsgrupper” (kontanthjælpsmodtagere og kriminelle) inde i et hierarkisk forhold af afhængighed og lydighed til statens repræsentanter, som fremstilles som de mandige forsvarere af samfundet mod de medlemmer, som opfører sig dårligt – alle disse offentlige politikker annoncerer og promoverer overgangen fra den fordistisk-keynesianske æras ”maternalistiske” og beskyttende stat til neoliberalismens ”paternalistiske” og autoritære stat (Young 2005: 16).

I deres berømte undersøgelse *Regulating the Poor* fremsatte Frances Fox Piven og Richard Cloward en indflydelsesrig model til at tænke forvaltningen af fattigdom i den industrielle kapitalisme. Ifølge denne model udvider eller indskrænker staten sine programmer for socialhjælp på en cyklisk måde som funktion af økonomiens vækst og kriser, således at den kan svare på arbejdsmarkedets fluktuationer og inddæmme den sociale uro, som stigningen i arbejdsløshed og elendighed skaber hos de økonomisk svageste. Faserne med udvidelse af socialhjælp tjener til at ”dæmpe uroligheder”, som truer den etablerede orden, mens faserne med indskrænkning sigter mod at ”skabe respekt for arbejdsdisciplinen” ved at skubbe de understøttede i retning af arbejdsmarkedet (Piven & Cloward 1993: vi *et passim*). Som *Punishing the Poor* viser, kan denne model gøre rede for socialstatens udvikling i den fordistisk-keynesianske æra og især forklare dens to perioder med omfattende udvidelse under 1930ernes store krise og i 1960erne, men det sidste kvarte århundredes udvikling af en neoliberal stat gør modellen forældet. I den nuværende periode, der er præget af en stærkt segmenteret arbejdsmarked, af kapitalens frie bevægelighed og af ekstrem social ulighed, svækkes det sociale funktion som opretholder af orden og erstattes af ordensmagten, domstolene og fængslingen af bestemte

dele af befolkningen i de mest ressourcefattige lag i den sociale struktur. Fra at statens venstre hånd er ene om at overvåge de fattige sker der en bevægelse mod en dobbelt regulering af fattigdom med samordningen af *welfare*, der bliver til straffende *workfare*, og af det ivrige og krigeriske straffebureaukrati. Den cykliske dynamik med udvidelse og indskrænkning af statens sociale indsats afløses af en fortsat indskrænkning af social sikring med en ukontrolleret ekspansion af *prisonfare*.<sup>3</sup>

De fælles historiske rødder, den ensartede organisering og ligheden i måde at operere på i det bureaukratiske felts to poler for socialhjælp og straf forstærkes i USA af, at klienternes sociale er næsten identisk. Modtagerne af AFDC (Aid to Families with Dependent Children) – det vigtigste socialhjælpsprogram for de fattige indtil 1996 – og de indsatte i fængslerne udgør to populationer, hvis levefod er tæt på eller under halvdelen af fattigdomsgrænsen (for henholdsvis halvdelen og to tredjedele vedkommende); de er begge i uforholdsmæssig grad sorte og latinamerikanske (henholdsvis 37 % og 18 % for førstnævnte population og 41 % og 19 % for den sidstnævnte i 1998); hovedparten af dem har ikke afsluttet high school og lider af fysiske eller psykiske handicaps i en grad, så det svækker deres jobmuligheder (44 % af mødre, der modtager AFDC, og 37 % af de indsatte). Og disse to populationer er indbyrdes forbundet af familieband, ægteskab eller naboskab; de kommer i høj grad fra de samme fattige husholdninger, der bor i de samme ødelagte kvarterer, hvor de som de nederste i den sociale og etniske struktur konfronteres med den samme lukkede horisont.

Som teknik til at regere den tiltagende urbane marginalitet har *iveren efter at straffe* igen sammenføjet de sociale og straffende politikker, som i slutningen af det

19. århundrede blev adskilt. Dens udfoldelse udnytter den diffuse sociale angst, som findes i de laveste og midterste lag af det sociale rum som reaktion på lønmodtagerklassens fragmentering og ulighedens genopdukken; og den omdannes til en folkelig fjendtlighed over for socialhjælpsmodtagere og gadens kriminelle, der præsenteres som to beslægtede kategorier, som uhæderlige mennesker, der underminerer den sociale orden med deres opløste moral og afvigende adfærd, og som derfor må underlægges skarpt opsyn. Den nye måde at regere elendighed på, som er opfundet i USA for at gennemtvinge social usikkerhed, giver dermed en ny betydning til *'poor relief'*: Iveren efter at straffe sigter ikke mod at hjælpe de fattige, men mod at hjælpe samfundet af med de fattige ved dels at få de mest forstyrrende af dem til at 'forsvinde' fra socialhjælpsens stadigt svindende registre, dels ved at indespærre dem i den stadigt ekspanderede straffestats fængsler.

### Foucault og den gradvise indførelse af fængselslogikken

Michel Foucault har frembragt den mest indflydelsesrige analyse af fængslets opkomst og rolle i den kapitalistiske modernitet, og det er nyttigt her at situere mit argument i forhold til de undersøgelser, han har foretaget og stimuleret andre til at foretage. Jeg er enig med forfatteren til *Overvågning og straf*, når han foreslår at opfatte straffen som en frugtbar kraft, der med sine mange skikkelser må tilskrives en central plads i studiet af nutidens magt (Foucault 2002). Selv om den som middel oprindeligt er en anvendelse af legal tvang, bør straffen ikke forstås igennem undertrykkelsens snævre tekniske perspektiv, men med henvisning til ideen om produktion. Den aggressive mobilisering af straffestaten har faktisk frembragt nye kategorier og nye diskurser, nye administrative korps og nye regeringspolitikker, ny-skabende sociale typer og vidensformer inden for både det sociale område og kriminalforsorgen (Wacquant 2008b). Men det er her, at mit argument klart afviger fra Foucaults portræt af det straffende samfunds opståen og funktionsmåde – på fire punkter.

For det første tog Foucault fejl, da han bekendtgjorde fængslingens tilbagegang. Selv om disciplineringsdispositiverne utvivlsomt er blevet mere mangfoldige og har udbredt sig gennem en metastaseagtig proces som netværk af kontrol, har fængslet ikke af den grund

3 Med 'prisonfare', der er konstrueret i analogi til det ekspanderende begreb om 'welfare' (socialhjælpsprogrammer rettet mod fattige uden indkomst, og som tenderer mod at stigmatisere og disciplinere dem [dette må ses som en reference til amerikansk 'welfare', der også betegner det at modtage socialhjælp: *to be on welfare*, o.a.]), sigter jeg til den samlede mængde af straffende tiltag, gennem hvilke staten responderer på den materielle og moralske uorden, som er forbundet med udbredelsen af social usikkerhed og urban marginalisering, og til de billeder, diskurser og ekspertiser, der udkrystalliserer sig omkring mobiliseringen af politi, retsvæsen og fængsel og deres forlængelser. Straf, resocialisering og medicinering er tre forskellige strategier til at "behandle" problemfyldte befolkningsgrupper og områder (Wacquant, 2009a: 16-17).

tabt sin historiske plads eller mistet "sin eksistensberettigelse" (Foucault 2002: 328). Tværtimod er fængselsstraf vendt tilbage med overvældende styrke og er blevet en central opgave for statens Leviathan på netop det tidspunkt, hvor Foucault og hans tilhængere proklamerede dets nedgang: Der var færre end 25.000 indsatte i Frankrig i 1975, og i dag er der 68.000. Efter det grundlæggende disciplinære fremstød i slutningen af det 16. århundrede og derpå dets konsolidering i det 18. århundrede udgør det seneste århundredskifte "fængslingens tredje tidsalder", som strafforskeren Thomas Mathiesen foregreb det i 1990 (Mathiesen 1990).

Dernæst: De disciplinære teknologier anvendes *ikke* i det overdimensionerede og overbebyrdede fængsels-system anno 2000, hvad brugen af dem i det 18. århundrede end var. Den hierarkiske klassifikation, den omhyggelige skemalægning af tiden, kampen mod lediggang, den tætte overvågning, kontrollen med kroppen og andre teknikker til straffende "normalisering" er blevet uanvendelige på grund af det demografiske kaos, som fængslernes overfyldthed skaber, på grund af bureaukratisk rigiditet, mangel på ressourcer og en tilsigtet indifferens, hvis ikke ligefrem fjendtlighed fra fængselsmyndighedernes side over for resocialisering.<sup>4</sup> I stedet for en dressering, som ifølge Foucault er beregnet til at fabrikere "kroppe, der er lydige og dygtige", sigter nutidens fængsel mod en ren og skær neutralisering, mod blind gengældelse og simpel opbevaring af kroppe – i mangel af bedre, hvis ikke ligefrem med vilje. Hvis der findes "opførsels ingeniører" eller "individualitetens ortopædister", er de helt sikkert ikke ansat i kriminalforsorgen (Foucault 2002: 315).

For det tredje er "normaliseringsdispositiverne" forankret i fængselsinstitutionen *ikke* blevet udbredt til resten af samfundet på den måde, som blodårer fører blodet rundt i kroppen, snarere tværtimod. Under det neoliberale regime fungerer straf på en yderst diskriminerende måde: På trods af en spektakulær stigning i erhvervskriminalitet (som finansskandalen i *Savings and Loans* i slutningen af 1980'erne og Enrons kollaps et årti

senere vidner om) rammer straf praktisk taget kun de nederste dele af det sociale og fysiske rum. Den kendsgerning at fængslets sociale og etnoraciale selektivitet er forblevet konstant og måske endda er forstærket, selv efter at antallet af indsatte er eksploderet, viser, at straffelogikken ikke forskelsløst gennemsyrrer hele den sociale orden og påvirker alle dens dele. Tværtimod er det en diskriminerende teknik, der følger gradienter som klasse, etnisk tilhørsforhold og sted, og fungerer sådan, at befolkningen inddeles og differentieres som funktion af etablerede forestillinger om moralsk værdi. Ved indgangen til det 21. århundrede lever pjalteproletariatet i USA i et "straffesamfund", men det er afgjort ikke tilfældet for landets middel- og overklasse. På samme måde sigter importen til Europa af amerikanske metoder og slogans om opretholdelse af orden – eksempelvis den såkaldte nultolerance, minimumsstraffe uden eftergivelse og *boot camps* for mindreårige – mod de kriminelle fra de nederste klasser og immigranter i kvarterer med dårligt ry, som har givet anledning til den udbredte europæiske panik over "ghettoisering" i det seneste årti.

Endelig antyder udkrystalliseringen af en *sikkerhedspornografi*, forstået på den måde, at inflationen og forandringerne i straffeaktiviteter er udtænkt, iscenesat og iværksat med det primære formål at blive fremvist i ritualiserede former af myndighederne – hvis paradigmatisk form er den allerede mere eller mindre opgivne genindførelse af *chain gangs* af dømte i sribede uniformer i USA's Sydstater – at det er lidt for tidligt at bekendtgøre afskaffelsen af "straffens ceremoniel". At "hele straffens økonomi omstruktureres" (Foucault 2002: 21-22) i den postfordistiske periode, har ikke medført dens forsvinden fra det offentlige rum, som Foucault mente, men at den er flyttet institutionelt, omgestaltet symbolsk og udbredt socialt langt hinsides, hvad det var muligt at forestille sig, da *Overvågning og straf* udkom i 1975.

I det sidste kvarte århundrede er der opstået et helt univers af nye kulturelle og sociale former for og en hel industri af ordenshåndhævere og fremstillinger af kriminelle. Ritualiseringen af straf har bevæget sig fra staten til de kommercielle medier og hele det politiske felt, og den har spredt sig ud over straffens afsluttende ceremoni, så den omfatter straffekæden i hele dens omfang og med særligt fokus på politiarbejde i socialt bela-

4 Denne tingenes tilstand er særligt tydelig inden for landets største fængselssystem, California Department of Corrections, i hvilket en grotesk overbefolkning (staten har stoppet 170.000 indsatte ind i 33 fængslet med plads til 85.000) og systemiske bureaukratiske dysfunktioner til sammen gør enhver præntion om resocialisering til en dårlig vits (Petersilia 2008).

stede kvarterer og på retssager med kendte mennesker. Place de Grève i Paris, hvor attentamanden Damiens i 1757 blev tortureret og sønderslidt (Foucault 2002: 17), er således ikke blevet erstattet med et panoptikon, men med de kanaler på kabel-tv, som er helliget retssager (Court TV), og med den overvældende mængde af ”dokumentarserier” om forbrydelse og straf (Cops, 911, America’s Most Wanted, American Detective, Bounty Hunters, Inside Cell Block F osv.), foruden anvendelsen af kriminalsager som privilegeret materiale i dagspressen og i fjernsynsserier (Law and Order, CSI, Prison Break osv.). Man kan derfor ikke sige, at fængslet har ”erstattet det sociale samspil mellem tegnene for straffene og den snakkesalige sammenkomst, som satte dem i omløb” (Foucault 2002: 147). Fængslet er snarere straffens institutionelle hjørnesteen. Overalt er det sikkerhedsmæssige teater blevet den primære offentlige skueplads for de folkevalgte fortumlede dramatisering af moralske normer og for deres nyfundne evner for besluttsom handling, hvormed de gør den statslige Leviathans politiske relevans gældende, samtidig med at de organiserer dens afmagt over for markedet.

### Den neoliberale stat og straf som regulering af fattigdom

Opfindelsen af den dobbelte regulering af det postindustrielle proletariats udsatte grupper ved hjælp af koblingen af socialpolitik og strafferetspolitik i de nederste lag af den sociale struktur udgør en afgørende *strukturel nyskabelse*, som ikke findes i Piven og Clowards model for den sociale behandling af fattigdom (1971), netop på det tidspunkt hvor det fordistisk-keynesianske regime gik i opløsning. Dette institutionelle dispositiv opståen omfattes heller ikke af Foucaults begreb om ”disciplinært samfund” (1975) eller af Garlands (2001) forestilling om en ”kontrolkultur”: Hverken den ene eller den anden gør rede for dette dispositivs uforudsete opdukken, for dets ubarmhjertige socio-etniske selektivitet eller dets særlige institutionelle vej i form af den abrupte kursændring, som tendenserne inden for afstraffelse tog i de sidste årtier af det 20. århundrede. For iveren efter at straffe de urbant marginale gennem den samtidige indskrænkning af social sikring og udvidelse af politiets og fængslets net og deres sammenstrikkede mismask af fængsel-understøttelse er ikke produktet af en etape i en samfundsmæssig udvikling –

hvad enten det drejer sig om biomagt eller en indtræden i ”senmoderniteten” – men derimod grundlæggende en omgestaltning af staten (*state crafting*). Dispositivet er en del af den tilsvarende redefinition af de offentlige myndigheders råderum, opgaver og beføjelser på de økonomiske, sociale og stafferetslige fronter. Denne rekonfiguration har været særligt hastig, omfattende og dyb i USA, men den er i gang – eller til diskussion – i alle avancerede samfund, som er underlagt det ideologiske og praktiske pres fra USAs overhøjhed.

At opridske rødderne til det forbløffende amerikanske amokløb henimod ekstrem brug af fængsler og dets modaliteter er en privilegeret vej til den neoliberale Leviathans allerhelligste og fører os til at formulere to vigtige teoretiske teser. Den første er, at straffeapparatet udgør et centralt organ i staten, der udtrykker sin suverænitet og bestræber sig på at gennemsætte sine kategorier, på at konsolidere materielle og symbolske opdelinger og på at modellere de sociale forhold og adfærdsformer gennem det selektive opsyn med det fysiske og sociale rum. Politiet, domstolene og fængslet er ikke simple tekniske appendikser, der tjener til at opretholde retsordenen (som kriminologien mener), men vektorer i den politiske produktion af virkeligheden og i overvågningen af såvel ressourcefattige og nedvurderede sociale kategorier som de territorier, de har fået tildelt (Wacquant 2008a). Analytikere af den moderne europæiske stats genese fra Norbert Elias over Gianfranco Poggi til Charles Tilly anerkendte fuldt ud, at monopoliseringen af fysisk magt – og dermed konstruktionen af et bureaukrati til at overvåge, dømme og straffe de ureligiøse – spillede en afgørende rolle i skabelsen af Leviathan. Det er på høje tid, at analysen af den neoliberale æra tager til efterretning, at rekonfigurationen af staten efter opsigelsen af den keynesianske sociale pagt ikke blot medfører nye handlinger med henblik på at øge den internationale konkurrenceevne, den teknologiske innovation og fleksibiliteten hos lønmodtagerne (Jessop 1994: 215-279, Streeck & Thelen 2005, Levy 2006), men også – og i særlig grad – den vanvittige intensivering af statens straffeopgave, som nu både forfølges i et styringsregister og et pornografisk register.

Den anden tese, som *Punishing the Poor* fremsætter, er, at den kapitalistiske revolution fra oven, som almindeligvis kaldes neoliberalisme, medfører udvidel-

sen og dyrkelsen af den straffende del af det bureaukratiske felt, således at staten kan holde virkningerne af stigende sociale usikkerhed i de sociale og etniske hierarkiers underste lag nede og dæmpe den utilfredshed, som afskaffelsen af deres traditionelle økonomiske og sociale funktioner fremkalder. Neoliberalismen løser det, der ud fra synspunktet i Garlands "kontrollkultur" udgør et gådefuldt paradoks i senmoderniteten, nemlig det at "kontrollen er fra nu af forstærket i alle områder af det sociale liv – *med økonomien som den ejendommelige og forbløffende undtagelse*, hvorfra hovedparten af nutidens store risici udspringer" (Garland 2001: 165, min understregning). Den neoliberale ombygning af staten forklarer også den sociale, etnoraciale og rumlige skævhed i den samtidige bevægelse af tilbagetrækning af statens understøttende hånd og fremstød for dens straffende knyttnæve: De populationer, der er mest direkte berørt og mest negativt af de konvergerende ændringer i arbejdsmarkedet og den offentlige støtte viser sig også at være dem, der har mest "gavn" af myndighedernes gavmilde uddeling af straf. Det er også tilfældet i Vesteuropa, hvor det ekspanderende fængselsystems primære publikum er arbejdsløse og usikkert ansatte, postkoloniale immigranter, lavklassesnarkomaner og andre gadevrag (Wacquant 2009b: 87-102).

Endelig er neoliberalismen snævert korreleret med den internationale udbredelse af forbindelsen mellem straf og socialpolitik. Det er ikke tilfældigt, at de vestlige lande, som først har importeret tiltag til at sætte folk i arbejde (*workfare*) med henblik på at disciplinere usikkert ansatte og siden varianter af strafferet inspireret af USA's eksempel, har været landene i Commonwealth, som aggressivt har dereguleret økonomien under påkaldelse af det ligeledes amerikanske omkvæd om det frie marked, mens de lande med en regulerende stat, der kan dæmme op for den sociale usikkerhed, har været bedre til at modstå "nultolerancens" sirenesang og sloganet om at "prison works".<sup>5</sup> På samme måde er det ikke fordi andenverdenslande som Brasilien, Sydafrika

eller Tyrkiet har nået en tilstand af "senmodernitet", at de inspireret af 1990ernes amerikanske udvikling har adopteret hyperstraf med en eksplosiv vækst i fængselspopulationen til følge, men fordi de følger vejen til deregulering af markedet og tilbagetrækning af staten.<sup>6</sup>

Ved at gøre det muligt at undgå figuren "forbrydelse og straf" for i stedet af samtænke socialhjælp og justitsvæsen og samtidig tage højde for de materielle og symbolske dimensioner i den offentlige politik er Bourdieus begreb om bureaukratisk felt et stærkt og fleksibelt værktøj til at komme ud af Foucaults blindgyde og dissekere konstruktionen af den neoliberale Leviathan. Begrebet antyder, at de vigtigste politiske kampe ved dette århundredskifte ikke så meget er de konfrontationer mellem organisationer, der repræsenterer de underordnede kategorier på den ene side og på den anden side staten, som indre kamp i den hierarkiske og dynamiske konstellation i det offentlige bureaukrati, der kæmper for at gøre den urbane marginalitet og dens korrelater social, medicinsk eller kriminel. At kaste lys på båndene mellem "workfare", "prisonfare" og social usikkerhed antyder på sin side, at studiet af fængsling ikke er en teknisk rubrik i kriminologiens katalog, men tydeligvis et centralt kapitel i en sociologisk analyse af staten og af social ulighed i den tid, hvor markedet hersker.

Oversat af Carsten Sestoft efter "Foucault, Bourdieu et l'État pénal à l'ère néolibérale," in Daniel Zamora (ed.), *Critiquer Foucault*, Bruxelles: Editions Aden, 2014.

## Bibliografi

- Alesina, A. og E. L. Glaeser 2004. *Fighting Poverty in the US and Europe: A World of Difference*. New York: Oxford University Press.
- Althusser, L. 1970. Idéologies et appareils idéologiques d'Etat. *La pensée*, 151.
- Andreas, P. og E. Nadelmann 2006. *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*. New York: Oxford University Press.
- Bonelli, L. 2008. *La France a peur. Une histoire sociale de l'insécurité*. Paris: La Découverte.

5 Cavadino og Dignans (2006) vigtige analyse af sammenhængen mellem straffepolitik og økonomisk politik viser, at de lande, som de karakteriserer som neoliberale (i modsætning til nationer af typerne konservativ-korporativ, socialdemokratisk og korporativ-orientalsk), systematisk straffer mere og har gjort det mere i løbet af de to sidste årtier.

6 Den internationale udbredelse af straffekategorier og -politikker "made in USA" og dens drivkræfter behandles i dybden i min bog *Prisons of Poverty* (Wacquant 2009b).

- Bourdieu, P. 1997. I statens ånd: Det bureaukratiske felts opkomst og struktur. In Bourdieu, P. 1997. *Af praktiske grunde*. København: Hans Reitzels Forlag [1993].
- Bourdieu, P. et al. 1993. *La Misère du monde*. Paris: Seuil.
- Brenner, N. & N. Theodore red. 2002. *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*. New York: Wiley/Blackwell.
- Campbell, J. & O. Pedersen red. 2001. *The Rise of Neoliberalism and Institutional Analysis*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Cavadino, M. & J. Dignan 2006. *Penal Systems: A Comparative Approach*. London: Sage Publications.
- Chih Lin, A. 1998. The Troubled Success of Crime Policy. In *The Social Divide: Political Parties and the Future of Activist Government*, M. Weir red. Washington, D.C.: Brookings Institution and Russell Sage Foundation.
- Comaroff, J. & J. L. Comaroff red 2001. *Millennial Capitalism and the Culture of Neoliberalism*. Durham and London: Duke University Press.
- Duménil, G. & D. Lévy 2004. *Capital Resurgent: Roots of the Neoliberal Revolution*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fligstein, N. 2001. *The Architecture of Markets*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Foucault, M. 2002: *Overvågning og straf*. Frederiksberg: Det lille forlag [1975].
- Garland, D. 2001. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Giddens, A. 1999. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Grandquillot, D. 2009. *RSA Revenu de solidarité active*. Paris: Gualino Editeur.
- Harvey, D. 2005. *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Hasenfeld, Y. 1972. People Processing Organizations: An Exchange Approach. *American Sociological Review*, 37(3), p. 256-263.
- Held, D. 1996. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hough, M. & P. Mayhew, 2004. L'évolution de la criminalité à travers deux décennies du British Crime Survey. *Déviance et Société*, 28(3), p. 267-284.
- Jessop, B. 1994. Post-Fordism and the State. In *Post-Fordism: A Reader*, A. Amin (red.). Oxford: Basil Blackwell.
- Jones, T. & T. Newburn, 2006. *Policy Transfer and Criminal Justice*. Chichester: Open University Press.
- King, D. 1996. *In the Name of Liberalism: Illiberal Social Policy in the United States and Britain*. New York: Oxford University Press.
- Levy, J. D. red. 2006. *The State After Statism: New State Activities in the Age of Liberalization*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mathiesen, T. 1990. *Prison on Trial: A Critical Assessment*. London: Sage Publications.
- Maurin, L. & P. Savidan, 2008. *L'État des inégalités en France. Données et analyses*. Paris: Belin.
- Petersilia, J. 2008. California's Correctional Paradox of Excess and Deprivation. *Crime and Justice: A Review of Research* 37, p. 207-278.
- Piven, F. Fox & R. A. Cloward, 1993. *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare*. New York: Vintage. [1971]
- Pratt, J. 2008a. Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48, p. 119-137.
- , 2008b. Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part II: Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future? *British Journal of Criminology*, 48, p. 275-292.
- Shea, E. 2009. Elections and the Fear of Crime: the Case of France and Italy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(1-2), p. 83-102.
- Streeck, W. & K. Thelen red. 2005. *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Tonry, M. 2004. *Thinking about Crime: Sense and Sensibility in American Penal Culture*. New York: Oxford University Press.
- Wacquant, L. 2005. *The Mystery of Ministry: Pierre Bourdieu and Democratic Politics*. Cambridge: Polity Press.
- , 2008a. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.

- , 2008b. Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge. *Radical Philosophy Review* 11: 1: 9-27.
- , 2009a. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham, NC et London: Duke University Press, collection "Politics, History, and Culture".
- , 2009b. *Prisons of Poverty*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- , 2010. *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*. Cambridge: Polity Press.
- Young, I. M. 2005. The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State. In *Women and Citizenship*, M. Friedman red. New York: Oxford University Press.
- Young, J. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.
- Zimring, F., G. Hawkins & S. Kamin, 2001. *Punishment and Democracy: Three Strikes and You're Out in California*. New York: Oxford University Press.